

VÄRDEBESKRIVNING**Område av riksintresse för naturvård i Västra Götalands län****Datum:** 2023-06-29**Områdesnummer:** NRO 14 074**Områdesnamn:** Valle**Kommun:** Skara och Skövde**Kartblad:** 8D NV, 8D NO**Area:** 5 437 ha**Naturgeografisk region:** 22b, Götalands centrala slättbygder, Falbygden.**Kust/havsregion:** -**Regionindelning för sjöar och vattendrag:****Agrara kulturlandskapsregioner:** Västergötlands slätt- och odlingsbygder**Landskapsform:** Kullig terräng med relativ höjd 20–50 meter**Riksvärde:**

Landskapstyp	Naturtyp	Vegetationstyp	Arter	Geologi
Geovetenskap				Kamélanskap, platåberg
Odlingslandskap	Naturbetesmark		Flora	
Sjölandskap		Rikt soligent kärr, topogent kärr, sumpskog, kalkoligotrofa sjöar, ädellövskog	Flora	

Värdebeskrivning: Valleområdet ligger väster om höjdområdet Billingen och norr om Hornborgarsjön.

Valle domineras av ett välutvecklat kamélanskap med åskullar, åsar och sänkor. I sänkorna finns ett stort antal kalkoligotrofa sjöar med artrik vegetation. Andra svackor är uppfyllda med myrmarker som varierar från fattiga kärr och mossar till extremrikkärr. Inom området finns rika ädellövskogar, ekskogar och -hagar samt löv- och tallsumpskogar. I Valle finns ett äldre odlingslandskap med många mindre hagmarker och ångar. På Axvallahed finns en stor naturbetesmark med lång kontinuitet. Valle har en mycket artrik flora. I lövskog finns bland annat guckusko,

inom de artrika torrängarna finns bland annat smalbladig lungört. Vissa delar av odlingslandskapet har en ålderdomlig prägel med sällsynta och hotade åkerväxter som pukvete och riddarsporre. Området har också ett rikt fågelliv och en artrik insektsfauna.

Huvudkriterier: A, C, D, E

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betning av naturbetesmarker och skötsel av landskapselement. Vissa områden med ädellövskog, kalkbarrskog och sumpskog lämnas för fri utveckling. Skogsbruk kan ske med stor naturvårdshänsyn i skyddsvärda biotoper i skogen. En förutsättning för bevarandet av de kalkoligotrofa sjöarna är att näringsämnen från åkermark, trafik och avlopp inte tillförs sjösystemen. Det är en fördel om restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker och omföring av planterad granskog till lövskog kan ske.

Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks- och betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, överföring av lövskog till granskog, kalavverkning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse och olika anläggningar, exempelvis gruvdrift och vindkraftsverk. Även gallringar, uttag av enstaka äldre träd och andra skogliga åtgärder i platåbergens ädellövskogsklädda sluttningar kan vara ett hot mot naturvärdena liksom förändringar av artrika vägkanter och vägsrännor. Andra åtgärder som är negativa för området är markavvattning, förändring av sjöarnas djup, för stort tryck på friluftslivet i känsliga områden, borttagning av landskapselement som bland annat stenmurar, åkerholmar och gamla och grova lövträd.

Förändringar i markanvändningen kan påverka området negativt, antingen direkt eller ur ett längre perspektiv. Att behålla områdets gröna infrastruktur med ett varierande landskap med naturliga miljöer ska eftersträvas.

Säkerställande: Inom riksintresseområdet finns strandskydd, ett stort antal naturreservat, landskapsbildsskydd och flera skogliga biotopskydd.

Följande Natura 2000-områden finns inom området: SE0540253 Vingängen, SE0540197 Axevalla hed, SE0540196 Ökull, SE0540209 Höjentorp-Drottningkullen, SE0540088 Eahagen, SE0540170 Gullakrokssjöarna, SE0540090 Lycke, SE0540098 Bockaskede, SE0540198 Stora Höjen, SE0540327 Torp.

Områdets huvuddrag: Området ligger väster om Billingen och karaktäriseras av ett kulligt landskap, ett så kallat kamélandskap. Kullarna består huvudsakligen av sediment, grus och sand, från isälvar och bildades under istiden. I sänkorna mellan kullarna finns det ofta en sjö eller myr.

De västra delarna har en mjuk, kullig topografi, medan terrängen österut övergår i höga åsar, åtskilda av djupa sänkor. Sjöarna inom området är närings- och kalkrika och har ofta en gles bård med vass och säv runt stränderna. I anslutning till sjöarna och kärren finns ofta al och björk, men det är dungarna och skogarna med ädellövträd som ger landskapet sin prägel. Det är ett stort inslag av ek och hassel i Valleområdet, även alm- och askskogar med en rik undervegetation förekommer.

Valleområdet är en bonde- och småbrukarbygd med förhistorisk förankring. Det finns en större mängd fornlämningar och landskapselement, som stenmurar och odlingsrösen, som karaktäriserar landskapet. Det finns många mindre naturbetesmarker och slätterängar med mycket artrik och mångformig vegetation. Den hävdgynnade och artrika floran på åkerrenar och vägkanter innehåller många hotade arter, bland annat smalbladig lungört, vingvial, pukvete, sanddådra och riddarsporre. Vegetationen i Valleområdet är artrik och har stor växtkraft, särskilt i södra delen. Kontrasterna är dock stora inom området och olika vegetationstyper avlöser ofta varandra tvärt och oväntat. Då vegetationstyperna i området är mer eller mindre kulturpåverkade, är deras existens beroende av en fortsatt hävd genom slätter, bete och åkermark.

Hela Valleområdet, och speciellt naturreservaten, är populära utflyktsmål och besöks årligen av en stor mängd människor.

Naturreservatet Bockaskedeåsen-Björnabacken är belägen i nordöstra delen av Valleområdet. Bockaskedeåsen är en regelbunden, svagt bågformig rygg med jämna, branta sluttningar. Åsen täcks av naturliga betesmarker av hagmarkskaraktär. Spridda träd av bland annat oxel och björk samt enbuskar, växer på sluttningarna. Björnabacken är en brant sluttning längs Billingens diabasbrant. I sluttningen finns några långsträckta moränkullar samt mindre torrdalar med åkrar, öppna betesmarker och lövlundar.

I naturreservatet Jättadalen-Öglunda grotta finns djupt nedskurna bäckraviner samt delar av en av diabasplatå samt diabasbranter i anslutning till bäckravinerna.

Sjöarna Ämten, Flämsjön och Rommen med omgivningarna samt det i östra delen välutbildade kamélandskapet med kullar, ryggar och sänkor utgör naturreservatet Eahagen-Öglunda ängar. Näset mellan Flämsjön och Ämten består av en markant moränrygg. Kullarna och ryggar täcks mestadels av ädellövskog med en kraftig markvegetation.

Naturreservatet Torp på Billingens västsluttning utgör ett tydligt exempel på en västgötsk platåbergssluttning. Berggrunden består av kalksten, lerskiffer och längst upp en diabasbrant. Berggrunden täcks av lösa avlagringar. Morän dominerar men isälvsavlagringar finns i en smal zon väster om Torprännen. Öppna åkermarker i västra delen korsas av den djupt nederoderade Torprännen. Ovanför åkermarken finns ett kulligt landskap med betesmarker, hagmarker och lövlundar. Nedanför diabasbranten finns områden med barrskog.

I centrala delen av Valleområdet ligger naturreservatet Højentorp-Drottningkullen. Den nordöstra delen av reservatet uppvisar Valleområdets bäst utbildade kamélandskap med en mängd markanta kullar och åsar åtskilda av djupa sänkor med torvmarker eller småsjöar. De flackare västra delarna domineras av torvmarker och ett par större, näringsrika sjöar. Ett ur naturvårdssynpunkt värdefullt kulturlandskap dominerar inom området. På ryggar och kullar alternerar öppen betesmark av torrängskaraktär med mer sluten ädellövskog av ängs- eller lundkaraktär. I de lägre partierna finns sumpskog och mindre myrmarker med skiftande vegetation alltifrån fattigkärr till extremrikkärr.

Den öppna delen av Axvallahed utnyttjas som militärt övningsfält, medan den norra delen är bevuxen med enbuskar, björk, asp och rönn. Heden är den centrala delen av ett stort grusfält och uppfattas vanligen som ett randdelta med anknytning till Vallebygdens kamélandskap och den mellansvenska israndzonen.

Naturbetesmarkerna vid Axvalla utgörs av öppen utmark. Vanliga vegetationstyper är rödvenhed, rödvenäng, fårsvingeltorräng, gräslågstarräng och sumpkärr.

Växtsamhällena är bitvis art- och individrika, och bland de hävdgynnade arterna växer kattfot, jordtistel, stagg, backtimjan och stenmåra.

Kamélandskapet i Valle härad kan visa upp en fin provkarta på olika våtmarker och vegetationstyper. Vegetationen varierar från fattig till extremrik och från fastmattekärr till mjukmattekärr. Floran och faunan är rik. Gullakrokssjöarna har höga hydrologiska värden och en värdefull mossflora. Myrarna som omger sjön är en mosaik av björksumpskog, källkärr och kalkkärr.

Anmärkningar: Valle utgör en värdefull helhetsmiljö i Nationella bevarandeplaner.

Referenser:

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1972: Naturvård i Valle.

Vallekommittén 1972. Förslag till naturvårdsåtgärder.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Beslut och skötselplaner för naturreservaten i Valle.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1992: Bevarandeprogram och åtgärdsprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Skövde kommun, 1992: Ängs- och hagmarker i Skövde kommun.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1997: Ängs- och hagmarker - Sammanställning.

Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet.

Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Mariestad

Edelstam, C. 1990: Ängs- och hagmarker i Skara kommun.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län: Beslut och skötselplaner för naturreservaten inom området.